

UDK : 619:636.084

RESPUBLIKADA BALIQCHILIK TARMOG‘INI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Tirkashev Latibjon Yakubjanovich -katta o‘qituvchi, Komilova Muniraxon Qobiljon qizi -tadqiqotchi talaba, Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Annotatsiya: Hozirgi kunda qishloq xo‘jaligi sohalari ichida eng muxim tarmoqlardan biri baliqchilik hisoblanadi. Respulika miqyosida, qolaversa viloyatlarda baliqchilikni rivojlantirishga juda katta e‘tibor qaratilmoqda. Bunga sabab baliqchilikdan qisqa muddat ichida katta daromad olish mumkin. Shuning uchun ham baliqchilik bilan shug‘ullanuvchi fuqarolar nafaqat hovuz baliqchiligi, balki ayrim xususiy honadonlarda qafas va yopiq suv ta‘minoti baliqchiligini ham rivojlantirmoqda. Bunda ular oq Amur, Afrika laqasi, forel, sazan va karp baliqlarini ko‘paytirishni yaxshi yo‘lga qo‘yib, yuqori iqtisodiy samaradorlikka erishmoqdalar

Kalit so‘zlar: tabiiy va sun‘iy hovuzlar, sun‘iy tuxum qo‘yish joylari, sun‘iy urchitish, iqlimlashtirish, pitomng, o‘simlikxo‘r baliqlar, ixtiopatologiya markazi, akvakultura, baliq yetishtirishda zamonaviy va innovasion usullar, baliq lichinkalari, inkubasion syex, imtiyozli kreditlar.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasida baliqchilik bilan shug‘ullanuvchi fuqarolarga hamda yosh baliqchilarga xukumatimiz tomonidan ilmiy va amaliy ko‘mak berib kelinmoqda. Zamonaviy intensiv baliqchilik xo‘jaliklari bilan shug‘ullanuvchi yosh baliqchilarni barcha jihoz va bo‘liqchilik sohasi bo‘yicha bilim bilan ta‘minlashga katta etibor qaratilmoqda. Ularga masofadan turib ilmiy va amaliy ko‘mak berishga va yetishtirilayotgan baliqlarning sifatini yaxshilashga va tovar baliqlar yetishtirishga katta e‘tibor qaratilmoqda.

Baliqchilik tabiiy suv havzalari baliqchiligiga va sun‘iy hovuz baliqchiligiga bo‘linadi. Baliqchilikda suv havzalarining meliorativ holati yaxshilanadi, baliq sun‘iy urchitiladi, baliqlar tuxum qo‘yadigan va yosh baliqchalar o‘sadigan joylarda tegishli sharoit yaratiladi; baliqlarning tuxum qo‘yadigan joylari tozalanadi, sun‘iy tuxum qo‘yish joylari tayyorlanadi. Tabiiy suv havzalarida baliqlarni sun‘iy urchitish, ovlanadigan baliqlar miqdorini ko‘paytirish yoki ularni yangi zot baliqlar bilan almashtirish ishlari amalga oshiriladi. Buning uchun maxsus baliq zavodlari quriladi. Baliq o‘stirish maqsadida suv omborlaridan foydalanish, boshqa zot baliqlarni mazkur joyga olib kelib

iqlimlashtirish ham baliqchilikning asosiy vazifasidir. Buning uchun suv omborlari baliq ovlashga xalaqit beradigan buta va maxsus o'tlardan tozalanadi, yosh baliqchalarni ko'paytirish uchun baliqchilik pitomnigi quriladi.

Baliqlar maxsus hovuzlarda ham o'stiriladi. Bunday hovuzlarda baliqni urchitish, boqishdan tortib uni iste'mol qilinadigan darajaga yetkazguncha (tovar baliq) bo'lgan jarayonlar amalga oshiriladi. O'zbekiston Ryespublikasining daryo va ko'llarida 106 turdagi baliqlar mavjud (zog'ora baliq, do'ngpeshona, sudak, okcha, tobonbaliq, ilonbosh, cho'rtan, laqqa baliq, qizilko'z va boshqalar).

Hozirgi davrda respublika baliqchilik xo'jaliklarida yetishtirilayotgan baliqlarning 60-70% o'simlikxo'r baliqlardir. O'simlikxo'r oq amurdan kanal va kollektorlarni o'tlardan tozalashda biologik meliorator sifatida foydalaniladi.

O'simlikxo'r baliq turlari Sirdaryo va Amudaryoda ham tabiiy urchib, ko'paymoqda (ayrim do'ngpeshona baliqlarning og'irligi 80 kg gacha boradi).

Respublikadagi suv omborlari ham baliqchilikni rivojlantirishda ma'lum ahamiyatga ega. Har yili To'dako'l suv omboridan 500 tonnagacha, Chimqo'rg'on va Jizzax suv omborlaridan 70-100 tonnagacha baliq ovlanadi. Hozirgi "O'zbaliq" korporatsiyasi tizimida 8 birlashma (Quyil Chirchiq "Baliqchi" tajriba-namunaviy baliqchilik birlashmasi, Mo'ynoq, Xorazm va Jizzax baliqchilik birlashmalari, Qoraqalpog'iston baliqchilik xo'jaliklari birlashmasi va boshqalar), 7 ta (Sirdaryo, Samarqand, Buxoro, Qashqadaryo, Surxondaryo, Damachi va Navoiy baliqchilik tumanlari), 10 ta baliqchilik xo'jaligi: Andijon, Namangan, Farg'ona, Beshariq, Gulbog' (Namangan viloyati), Yangiyer (Sirdaryo viloyati), Kogon (Buxoro viloyati), Forish (Jizzax viloyati), Uzun (Surxondaryo viloyati) xo'jaliklari, shuningdek Toshkent xonbaliq (Bo'stonliq tumani) xo'jaligi, Xorazm viloyatida To'rtko'l fermer xo'jaligi, baliq chavoqpari yetishtirish davlat xo'jaligi (Yangiyo'l), Ixtiopatologiya markazi (Toshkent), Chinoz baliq omuxta yem ishlab chiqarish korxonasi, ulgurji savdo omborxonalari va boshqalar mavjud.

O'zbekiston Ryespublikasida umumiy maydoni 12 ming ga bo'lgan sun'iy ko'l va hovuzlarda 22 ming tonna tovar baliq mahsulotlari yetishtirish imkoniyatlari mavjud. Yetishtiriladigan baliq turlarini ko'paytirish, sharoitga mos turlarini olib kelib, iqlimlashtirishda "O'zbaliq" korporatsiyasining Suv havzalari jonivorlarini o'rganish instituti (akvakulytura) xo'jaliklarga yaqindan yordam beradi.

Baliqchilik -yetti xazinaning biri. Bu luqmai halolning inson salomatligi uchun ham foydasi katta. Shu bois, keyingi yillarda mamlakatimizda baliqchilik tarmog'ini jadal rivojlantirish, baliq yetishtirishda zamonaviy va innovasion usullar keng joriy etilmoqda.

Joriy yil 6 noyabr kuni Prezidentimiz tomonidan imzolangan "Baliqchilik sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori esa mazkur yo'nalishdagi ishlarni yanada jadallashtirishga sabab bo'ldi.

Boisi, qarorga muvofiq, endilikda baliqchilik sohasida to'liq tizimli ishlab chiqarishga ixtisoslashtirilgan baliqchilik klasterlari tashkil etildi. Klasterning yillik baliq yetishtirish quvvati kamida 50 tonna byelgilandi, 2019 yil 1 yanvardan uch yil davomida barcha soliqlar va majburiy ajratmalardan ozod etildi.

Mazkur hujjatga muvofiq, bundan buyon yangidan tashkil etiladigan sun'iy suv havzalarida baliq yetishtirish loyihalariga intensiv usul va tejamkor texnologiyalar qo'llanganda, Suv xo'jaligi vazirligining xulosasi asosida yer uchastkalari ajratiladi. Baliqchilik ilmiy-tadqiqot institutini rivojlantirish uchun 2019 yilda Baliqchilikni rivojlantirish jamg'armasi hisobidan 1 mlrd so'm ajratiladi hamda qaror doirasida Aydar-Arnasoy ko'llar tizimida intensiv usulda baliq yetishtirishni rivojlantirish va investisiyalarni jalb etish bo'yicha komissiya tashkil qilindi.

Qarorning yana bir muhim jihati shuki, endilikda uzluksiz suv bilan ta'minlash imkoniyatiga ega sun'iy suv havzalari bo'lgan baliqchilik xo'jaliklari bosqichma-bosqich intensiv usulda baliq yetishtirishga ixtisoslashtiriladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning 2018 yil 6 aprelda imzolagan

“Baliqchilik tarmog‘ini jadal rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori mamlakatimizda baliqchilik tarmog‘ini yanada rivojlantirishga, sohaga innovasion ishlanmalarni samarali joriy etishga xizmat qilib kelmoqda.

Prezidentimiz qarori bilan baliqchilik xo‘jaliklariga bir qator imtiyozlar berildi va “Baliq ishlab chiqaruvchi” erkin iqtisodiy zonasi tashkil etildi.

Bundan maqsad baliqchilik xo‘jaliklarini yanada rivojlantirish, nasldor baliq lichinkalari yetishtiruvchi zamonaviy inkubasion syex faoliyatini tashkil etish, baliq chavoqlarini ishlab chiqarish hajmini oshirish, suv havzalarini modernizatsiya qilish, ozuqa bazasini mustahkamlash, innovasion va zamonaviy intensiv texnologiyalarni keng joriy qilish, baliqlarni qayta ishlash va baliq mahsulotlarini ishlab chiqarishni tashkil etish, ehtiyojdan ortig‘ini eksportga yo‘naltirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirishdir.

Qarorda “Baliq ishlab chiqaruvchi” EIZning faoliyat ko‘rsatish muddati keyinchalik uzaytirish imkoniyati bilan 30 yilni tashkil qilishi, bu davr mobaynida hududda alohida soliq, bojxona va valyuta rejimlari amal qilishi belgilab qo‘yilgan. Baliqchilik tarmog‘ini rivojlantirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi O‘rmon xo‘jaligi davlat qo‘mitasi balansida bo‘lgan tabiiy suv havzalari doimiy ravishda alohida foydalanish uchun “O‘zbekbaliqsanoat” uyushmasiga berildi. Sohani rivojlantirishga “Ipoteka-bank” ATIB ham jalb etildi. Bank tomonidan baliqchilik sohasini rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan zamonaviy texnologiyalarni xarid qilishga imtiyozli, ya’ni 5 yil muddatga imtiyozli kreditlar ajratildi.

Xulosa. Bugun mamlakatimizda Rossiya, Vengriya, Vetnam davlatlari bilan baliq

chavoqlarini ishlab chiqarish va yangi ko‘llarda baliq yetishtirish bo‘yicha yirik hamkorlik loyihalari amalga oshirib kelinmoqda. Andijon, Jizzax, Qashqadaryo, Namangan, Samarqand, Surxondaryo va Farg‘ona viloyatlarining tog‘oldi hududlarida forel, osetr kabi turdagi baliqlarni yetishtirish bo‘yicha yaxshi natijalarga erishilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xuseynov S., Niyozov D.S., Sayfullayev G‘.M. Baliqchilik asoslari. O‘quv qo‘llanma. Buxoro nashriyoti. Toshkent, 2013 yil.
2. Niyozov D.S., G‘afforov D.F. Baliqlarni oziqlanishi. O‘quv qullanma. Toshkent, 2012 yil.
3. Xolmirzayev D., Shoximardonov D.R., Shaptakov E.S. Baliqchilik asoslari. O‘quv qo‘llanma. “Ilm-ziyo”. Toshkent, 2016 yil.
4. Bogdanov N.I., Asanov A.Yu. Prudovoye rybovodstvo. Uchebnik. Penza, 2011 god.
5. Komilov. B.G, Xalilov I.I. O‘zbekistonda daryo forelini etishtirish. O‘quv qo‘llanma. Toshkent, 2014 yil.
6. Kamilov B.T., Qurbonov R.B. O‘zbekistonda karp baliqlarini ko‘paytirish. O‘quv qo‘llanma Toshkent, 2009 yil.